

Proměny profesní struktury

PAVEL KUCHAR^{*}

Institut sociologických studií FSV UK, Praha

Changing Occupational Structure

Abstract: The article analyses the changes in the professional structure and the movement within the different professional categories of the Czech Republic, with respect to both the vertical and horizontal structures. Given the results of the research which commenced in 1985, the most significant trends are identified and a hypothesis proposed concerning general attitudes to the restructuring process and its effects on job stability.

Sociologický časopis, 1994, Vol. 30 (No. 1: 73-80)

Změny, ke kterým v profesní struktuře v posledních letech dochází, zasahují stále větší část naší společnosti. Jejich společným jmenovatelem jsou jednak pozvolná se rozbíhající restrukturalizační procesy v makroekonomické sféře, jednak masivní nástup soukromého sektoru a s ním spojených nových zaměstnavatelských i zaměstnaneckých přístupů [Janáček 1992, Matějů 1993]. Je zřejmé, že naše společnost je teprve na počátku razantnějších změn v této oblasti a že úměrně zvyšující se dynamice zmíněných restrukturalizačních procesů se bude také měnit profesní struktura ekonomicky aktivní populace.

Třebaže pro zevrubnou analýzu profesionální mobility není dosud k dispozici dostatečně široká datová báze,¹ lze základní tendence vysledovat z výzkumů, které se touto problematikou zabývaly z hlediska proměn trhu práce. Oproti tradičním mobilitním výzkumům je jejich výhodou možnost propojit zjištěné mobilitní tendence s analýzou postojů ke zmíněným procesům a dalšími relevantními souvislostmi. Tento postup je používán také v podobně zaměřených výzkumech v zahraničí [Abbott 1989, Gallie a White 1993].

Uvedené změny lze analyzovat jednak z hlediska vertikálního, jednak horizontálního pohybu. Pro první případ jsou nejčastěji používány různé varianty kategorizace EGP [Goldthorpe 1987]. Ta je založena na zařazení jednotlivých profesí podle zaměstnanecké pozice, tj. postavení v systému vlastnických vztahů, dále sektorového členění, požadované kvalifikace a charakteru práce do škály, nejčastěji sedmi či desetistupňové.

Vůči aplikaci této kategorizace v analýze naší současné sociální struktury lze ovšem vznést řadu námitek.² Jednou z nich je to, že není, zejména ve středu škály, jednoznačně vertikální. Z tohoto hlediska se jako spolehlivější jeví škála složitosti vykoná-

^{*} Veškerou korespondenci posílejte na adresu: PhDr. Pavel Kuchar, CSc., Institut sociologických studií FSV UK, Celetná 20, 116 36 Praha 1, tel. (02) 24 49 15 00, fax (02) 24 22 79 50.

¹ Tu budou představovat zejména data z výzkumu „Sociální stratifikace ve východní Evropě“, jejichž zpracování v současné době (únor 1994) začíná.

² Jak ukazují [Tuček a Machonin 1993], je založena spíše na formálním členění práce na manuální/nemanuální či výrobní/nevýrobní než na věcných charakteristikách pracovních činností, např. prestiži.

vané práce, odrážející míru její kvalifikovanosti, samostatnosti, náročnosti a odpovědnosti.

Pohyb v horizontální rovině lze měřit prostřednictvím kategorizace skupin povolání.³ Vznikla seskupením profesí podle své oborové příslušnosti (bez ohledu na odvětví, ve kterém jsou jednotlivé profese vykonávány).

Uvedené kategorizace byly použity také ve výzkumu s pracovním názvem „Utváření trhu práce“, který byl řešen v letech 1992-93 v Ústavu sociálně politických věd FSV UK.⁴ Profese byly kódovány pomocí klasifikace ISCO-66. Změny pracovního postavení zde byly sledovány zpětně až do roku 1985. Jelikož ovšem četnosti od případné třetí předcházející profese (ve srovnání s profesí současnou) byly nízké, ukončili jsme analýzu na úrovni druhé předcházející profese.

Výsledné údaje jsou poněkud ovlivněny skutečností, že určitá část dotázaných (14 %) vstupovala do pracovního procesu až po roce 1985. Jelikož ovšem meritorně šlo o dynamiku profesní struktury (a nikoliv o dynamiku individuálních profesních drah), nehraje tento fakt v další analýze podstatnou úlohu.

a) změny vertikální pozice

Začněme kategorizací EGP. Zastoupení jednotlivých skupin v profesní struktuře v roce 1992 (současná profese) a strukturu případných předchozích profesí ukazuje tabulka 1.

Tabulka 1. Struktura profesí podle EGP (%)

profese	současná	1. předchozí	2. předchozí
Vyšší profesionálové	6,6	7,0	6,8
Nižší profesionálové	26,2	19,7	19,3
Rutinní nemanuální	20,5	24,6	27,9
Samostatní řemeslníci	1,1	0,2	-
Řadoví technici, mistři	2,3	2,1	1,7
Kvalifikovaní dělníci	24,7	26,5	25,6
Nekvalifikovaní dělníci	15,9	16,8	15,3
Zemědělství dělníci	2,4	3,1	3,4
Samostatní zemědělci	0,3	-	-
Vyčerpává % populace	100,0	48,8	11,0

³) Jak kategorie složitosti vykonávané práce, tak skupin povolání, byly původně vytvořeny pro výzkum transformace sociální struktury, který byl řešen v letech 1990-1992 na tehdejší Ústavu sociálně politických věd UK týmem P. Machonina. Škála složitosti práce byla konstruována na základě posouzení všech profesí ISCO skupinou expertů, kteří každou profesi zařadili na šestistupňovou škálu (1 = nejvyšší složitost, 6 = nejnižší složitost). Kategorie skupin povolání byla vytvořena kategorizací profesí ISCO.

⁴) Plný název byl „Vývoj profesní struktury pracujících ČR v podmínkách restrukturalizace ekonomiky a utváření trhu práce“. Šlo o reprezentativní výzkum ekonomicky aktivní populace ČR ve věku 18-60 let na základě náhodného výběru z Centrálního registru obyvatel (N = 1597). Sběr dat provedla tazatelská síť UNIVERSITAS, proběhl v období září-říjen 1992. Jeho zadavatelem bylo MPSV ČR. Výzkum byl současně připraven jako částečně komparativní s výzkumem „The Employment in Britain“, realizovaným pod vedením D. Gallie z Nuffield College, Oxford v roce 1992.

Současná (tj. koncem roku 1992) struktura platí také zpětně (do roku 1985) pro více než polovinu populace, kterou lze charakterizovat jako profesně stabilní. Zbývající část (49 %) v tomto horizontu změnila svoji profesi, a to buď zásadním způsobem (přestupem do jiné kategorie), nebo uvnitř dané kategorie. Třebaže změny probíhaly ve všech kategoriích, častěji se týkaly zejména kvalifikovaných dělníků, o něco méně rutinních nemanuálních pracovníků.

Zhruba desetina populace změnila v uvedeném období svoji profesi dvakrát či vícekrát. I zde se změny týkají zejména rutinních nemanuálních pracovníků a kvalifikovaných dělníků. Obě tyto skupiny lze označit za hlavní nositele pohybu v takto koncipované profesní struktuře.

Podstatnou otázkou je, jaký byl u těch, kteří nějakými změnami prošli, směr jejich pohybu. Jde přitom o dva momenty: jednak o to, zda tento pohyb probíhal zhruba na stejné úrovni, či zda vyjadřoval profesní vzestup či sestup, jednak o to, ze kterých skupin lidé do současného postavení přicházeli. V tomto případě je ovšem třeba omezit analýzu pouze na první předchozí profesi, neboť její četnost umožňuje, na rozdíl od málo obsazených dalších předchozích profesí, spolehlivé třídění. Ze stejného důvodu byla také původní devítistupňová škála EGP redukována na sedmistupňovou (viz tabulku 2).

Tabulka 2. Směry profesní mobility podle EGP u skupiny mobilních - ve vztahu k předchozí profesi (%)

	vzestup	stabilita	sestup
Vyšší profesionálové	50	50	-
Nižší profesionálové	42	45	13
Rutinní nemanuální	21	58	21
Řadoví technici, mistři, samostatní řemeslníci	37	7	56
Kvalifikovaní dělníci	26	59	15
Nekvalifikovaní dělníci	4	34	62
Zemědělci*	-	23	77

*) Tato skupina byla tvořena pouze 13 respondenty

Je zřejmé, že největší pohyb se uskutečňoval ve skupině řadových techniků, mistrů a samostatných řemeslníků, z nichž jen u několika jednotlivců nebyl výrazem vzestupu či sestupu na uvažované vertikále. Je to ovšem pochopitelné, neboť především do této skupiny se zařazují ti, kteří se vydávají na dráhu drobných soukromých podnikatelů. Z hlubší analýzy vyplývá, že se tato skupina rekrutovala z jedné třetiny z nižších profesionálů a z jedné třetiny z kvalifikovaných dělníků.

V podstatné míře se změny týkaly také skupiny nekvalifikovaných dělníků, z nichž jen třetina setrvala v této skupině i v minulosti (tzn. vykonávala nekvalifikované dělnické profese) a změny jejího postavení se týkaly jiných charakteristik, zejména změn zaměstnavatele, příp. odvětví vykonávané práce. U většiny ostatních došlo tedy zákonitě k sestupu ve vertikální struktuře. 39 % z nich sem přešlo ze skupiny kvalifikovaných dělníků, což znamená, že přestali vykonávat práci v oboru své kvalifikace a zaměnili ji za práci nekvalifikovanou. Téměř pětina (18 %) sem přešla ze skupiny rutinních nemanuálních pracovníků.

Další skupinou, v níž došlo k výraznějšímu pohybu, jsou nižší profesionálové. Tato skupina byla ve výzkumu nejvíce zastoupena, což sice může být částečně způsobeno výběrem,⁵ současně to ovšem potvrzuje hypotézu o sílící byrokratizaci (či intelektualizaci?) společnosti. Jen malá část z nich sem sestoupila ze skupiny nejvyšší, naopak pro značnou část je tato pozice výsledkem vzestupu. Ze skupiny rutinních nemanuálních přišla téměř pětina (19 %) a ze skupiny kvalifikovaných dělníků 14 %.

Naopak především k vnitřním pohybům docházelo ve skupině rutinních nemanuálních pracovníků a kvalifikovaných dělníků. V prvním případě stojí za pozornost přechod 17 % pracujících ze skupiny nižších profesionálů (tedy jejich sestup), u kvalifikovaných dělníků byl naopak výraznější vzestup 22 % ze skupiny nekvalifikovaných dělníků.

Druhým z kritérií vertikálního pohybu byla složitost práce. Její strukturu v současné, příp. v předchozích profesích, ukazuje tabulka 3. V takto charakterizované profesní struktuře společnosti převažují, ve shodě s obecnou distribucí úrovně vzdělání a kvalifikace, profese hodnocené jako méně složité. Vztah mezi složitostí práce a kategorizací EGP ukazuje, že profese, tvořící prvé dvě skupiny EGP (vyšší a nižší profesionálové), vyčerpávají plně první tři skupiny složitosti a částečně i skupinu čtvrtou. Uvedená varianta kategorizace složitosti práce je tedy poměrně „přísná“ k profesím, které jsou ve vertikální struktuře zahrnuty ve skupinách od třetí pozice níže. Poznatky z aplikace této kategorizace v jiných výzkumech ukazují, že jde do určité míry o metodický artefakt, tzn. že při konstrukci této kategorizace byla zvolena vůči profesím na nižších pozicích poněkud přísnější optika.⁶

Tabulka 3. Struktura profesí podle složitosti práce (%)

		profese		
		současná	1. předchozí	2. předchozí
Nejvyšší složitost	1	2,3	1,5	1,1
	2	5,8	6,8	6,3
	3	13,5	11,6	11,9
	4	19,8	16,4	14,2
	5	39,9	40,9	44,3
Nejnižší složitost	6	18,7	22,8	22,2
Vyčerpává % populace		100,0	48,6	11,0

Pro dynamiku změn v této kategorizaci platí zhruba stejné vývoje, jako pro kategorizaci EGP. Z hlediska jednotlivých skupin docházelo ke změnám zejména ve skupině předposlední, tzn. že větší tendence ke změně profese mají z tohoto pohledu ti, kteří vykonávají profese méně složité až jednoduché.

Směr tohoto pohybu mezi současnou a předchozí profesí je patrný z tabulky 4. Jestliže z důvodu nepříliš vysokých četností zastoupení v nejvyšších skupinách (v 1. skupině bylo 35 respondentů, ve 2. skupině 87 respondentů) sloučíme dvě nejvyšší skupiny, pak polovina dotázaných v těchto sloučených skupinách vykonává práce stejné,

⁵) Jde o obecný trend, kdy lidé vzdělanější, ve vyšších pozicích, méně často odmítají odpovídat na otázky sociologických výzkumů než lidé s nižším vzděláním (a tedy většinou v nižších pozicích). Nelze jej plně eliminovat ani důsledným použitím náhodného výběru.

⁶) Tato kategorizace byla, v souvislosti s přechodem na klasifikaci profesí ISCO-88, vytvořena nově (jako desetistupňová), takže tento artefakt by se již v dalším používání neměl objevit.

tj. nejvyšší složitosti, u ostatních došlo k vzestupu rovnoměrně ze všech nižších skupin s výjimkou skupiny nejnížší.

Tabulka 4. Směry profesní mobility podle složitosti práce u skupiny mobilních - ve vztahu k předchozí profesi (%)

		vzestup	stabilita	sestup
Nejvyšší složitost	1 + 2	49	51	-
	3	40	45	15
	4	51	28	21
	5	21	54	25
Nejnižší složitost	6	-	47	53

K největšímu pohybu došlo ve čtvrté skupině, kde jen menší část vykonává stále práce s touto úrovní složitosti. Většina sem přešla ze skupin nižších, zejména z 5. skupiny (35 %). Promítneme-li do této kategorizace strukturu podle EGP, pak tuto skupinu tvoří zejména 53 % profesí nižších profesionálů, 24 % kvalifikovaných dělníků a 17 % řadových techniků, mistrů a samostatných řemeslníků (což je 92 % všech z této kategorie). Převažují zde tedy profese spíše se střední úrovní kvalifikace.

Ve skupině předposlední (5.) je relativně nejvíce stabilizovaných pracovníků, přičemž podíl těch, kteří do této skupiny přišli po dráze vzestupu či sestupu, je zhruba stejný.

Skupina s nejnižší složitostí práce zahrnuje největší podíl sestupujících, zejména pak z páté skupiny (34 %).

b) změny v horizontální rovině

Dynamika strukturálních změn národního hospodářství se promítá do změn struktury skupin povolání. S ohledem na poměrně širokou škálu (12 kategorií) jsou u některých skupin profesí určitým limitem menší absolutní četnosti, nedovolující hlubší analýzu (profese zemědělské - 51 osob, těžební ad. - 60 osob, stavební - 66 osob, zdravotní ad. - 68 osob) (viz tabulku 5).

Tabulka 5. Horizontální struktura podle skupin povolání (%)

profese	současná	1. předchozí	2. předchozí
Zemědělské, lesnické	3,5	4,2	4,0
Těžební, hutnické, energetické	4,1	3,0	4,5
Strojírenské, kovobráběcí, elektrotechnické	14,4	15,9	14,2
Ostatní průmyslové	10,9	13,3	9,2
Stavební	4,5	6,1	6,8
Dopravní, spojové	7,2	7,0	7,4
Obchodní	11,7	9,6	10,8
Ve službách	8,7	8,7	6,8
Školské, kulturní, vědecké	12,0	8,7	9,7
Zdravotnické, sociální péče	4,6	2,5	1,7
Ekonomicko-finanční	9,4	11,5	14,8
Správní, justiční, vojenské	9,0	9,4	10,2
Vyčerpává % populace	100,0	48,0	11,0

Nejsilněji obsazenými skupinami jsou povolání strojírenská ad., školská a kulturní ad., obchodní a ostatní průmyslová povolání. Relativně nejméně jsou v této struktuře zastoupena povolání zemědělská. Pohled na strukturu povolání té části pracujících, u nichž došlo v uplynulých letech (od roku 1985) k nějaké změně, ukazuje, že k relativně největším posunům došlo u těch, kteří vykonávali profese ekonomicko-finanční (zejména ve vztahu k druhé předchozí profesi), dále profese školské a kulturní ad., obchodní a ostatní průmyslové profese.

Bližší analýza vztahu mezi profesí, vykonávanou v současné době a profesí předchozí (týkající se ovšem pouze oněch 48 % z celku), ukazuje na některé obecněji platné souvislosti.

K relativně největšímu pohybu došlo v této mobilní skupině v profesích těžebních, hutnických ad., které v předchozí profesi vykonávalo jen 19 % těch, kteří v nich pracují dnes. Stejný díl ve své předchozí profesi vykonával povolání dopravní či spojová. Zbývající část těch, kteří profese těžební ad. nyní vykonávají, přišla vcelku rovnoměrně ze všech ostatních skupin povolání.

K většímu pohybu došlo dále v profesích dopravních a spojových, které „stabilně“, tj. dříve i nyní, vykonávalo jen 27 % dotázaných a v profesích obchodních (28 %). Ke zhruba třetinovému pohybu došlo v profesích správních, justičních a branných (31 %) a v profesích spojených se službami (37 %).

Na druhé straně relativně největší stabilizovanost byla v této mobilní skupině v profesích zdravotních (89 %), stavebních (66 %), v profesích školských a kulturních (59 %) a strojírenských ad. (53 %).

Za zmínku stojí, že k největším odchodům došlo ze skupiny strojírenských profesí, odkud přešlo 29 % pracujících, v současné době vykonávajících profese dopravní a spojové. Původně tyto (tj. strojírenské ad.) profese vykonávalo také 15 % těch, jejichž profese nyní spadá do skupiny profesí správních ad.

Třebaže na základě těchto dat nelze odvozovat indexy strukturní mobility (jde pouze o skupinu těch pracovníků, kteří měnili svoji profesi, nikoliv o celou ekonomicky aktivní populaci), lze z nich základní trend odvodit. Snižuje se podíl zaměstnaných v tradičních dělnických profesích - strojírenských, kovoobráběcích a elektrotechnických, z nichž odešlo nejvíce pracovníků. Naopak relativně největší nárůst zaznamenaly profese obchodní.

c) tendence ke změnám v profesní struktuře

Profesní struktura byla sledována nejen zpětně, směrem do minulosti, ale byl zjišťován i potenciální zájem o profese jiné v případě, že by vznikla potřeba změnit nyní vykonávanou profesi. Je vcelku samozřejmé, že mezi oběma znaky, tj. mezi nyní vykonávanou a potenciální profesí, existuje těsná vazba.

Z pohledu kategorizace EGP (viz tabulku 6) se zmíněná těsná vazba nejvýrazněji projevuje u skupiny nižších profesionálů, z nichž téměř polovina volila opět profese této skupiny. Poměrně výrazný je tento vztah také u kvalifikovaných dělníků. V jejich případě je zajímavostí skutečnost, že zájem o jiné profese je u nich rozložen do všech hlavních skupin, tj. jak na nekvalifikované dělnické profese, tak ale také na profese rutinní nemanuální a profese nižších profesionálů. Opačný zájem, totiž těch, kteří nyní vykonávají nemanuální profese, o profese dělnické, ovšem zdaleka tak výrazný již není.

Tabulka 6. Směry mobilitních tendencí podle EGP ve vztahu k případné náhradní profesi (%)

	vzestup	stabilita	sestup
Vyšší profesionálové	-	28	72
Nižší profesionálové	12	48	40
Rutinní nemanuální	41	34	25
Řadoví technici, mistři, samostatní řemeslníci	47	22	41
Kvalifikovaní dělníci	37	42	21
Nekvalifikovaní dělníci	77	18	5
Zemědělci	93	7	-

Specifické je rozložení zájmu skupiny nekvalifikovaných dělníků. Jen necelá pětina z nich by volila opět profese této skupiny, zato ale třetina by vykonávala profese kvalifikovaných dělníků, téměř čtvrtina rutinní nemanuální profese a 12 % dokonce profese nižších profesionálů. Do jaké míry jde v tomto případě o podceňování nezbytných kvalifikačních požadavků pro výkon těchto profesí a do jaké míry odráží tento zájem kvalifikační úroveň nekvalifikovaných dělníků,⁷ je jinou otázkou.

Zájem zemědělců by v případě potřeby byl orientován zhruba rovným dílem do skupin nekvalifikovaných a kvalifikovaných dělníků a rutinních nemanuálních pracovníků (po 24 - 28 %). Zajímavější je ovšem pohled na potenciální záměnu profese přes prizma složitosti práce (viz tabulku 7). Začneme-li nejvyšší úrovni složitosti práce (opět ve sloučené podobě stupeň 1 a 2), pak jen menší část dotázaných by volila stejnou úroveň, a téměř polovina (46 %) by neváhala vykonávat práce na nižší úrovni složitosti, od 4. stupně níže.

Tabulka 7. Směry mobilitních tendencí podle složitosti práce ve vztahu k případné náhradní profesi (%)

		vzestup	stabilita	sestup
Nejvyšší složitost	1 + 2	-	40	60
	3	23	17	60
	4	28	27	45
	5	41	43	16
Nejnižší složitost	6	74	26	-

Na opačném pólu ovšem již takováto ochota (nebo spíše odvaha) nepanuje a zájem osciluje okolo 5. stupně složitosti. Znamená to, že v případě potřeby je značná část pracujících, vykonávajících středně a vysoce kvalifikovanou práci, ochotna ji obětovat a vykonávat práce jednodušší.

Jak vypadá toto rozložení zájmu podle horizontální klasifikace skupin povolání? Opět je zde určitým limitem četnost zastoupení některých skupin. Největší zájem by byl, v případě potřeby, o profese ve školství, kultuře a vědě (19 %) a o obchodní profese

⁷) Z výsledků výzkumu vyplývá, že 62 % těch, kteří vykonávají nekvalifikované dělnické profese, je vyučeno či má nižší střední vzdělání a 11 % úplné střední vzdělání zakončené maturitou. 1 % nekvalifikovaných dělníků má dokonce vysokoškolské vzdělání. Nekvalifikovaných ve smyslu absence jakékoliv vzdělanostní přípravy (pouze se základním vzděláním) je 26 %.

(19 %), dále o profesi ve službách (12 %) a o strojírenské ad. profesi (11 %). Zajímavý je i přehled těch skupin, které volilo jen velmi málo dotázaných: jsou to zejména profese těžební, hutnické a energetické (1 %), a dále profese stavební, zemědělské a kupodivu také ekonomicko-finanční, u nichž podíl zájemců nepřekročil 5 %.

Svoji nynější profesní skupinu nejčastěji opět uváděli ti, kteří vykonávají školské a kulturní profese (47 %) a zdravotní ad. profese (41 %), tedy ty, které převážně vyžadují speciální kvalifikaci. Zhruba třetinový byl tento podíl u profesí strojírenských ad., obchodních a ve službách.

Vcelku podle očekávání značná část dotázaných (z těch, kteří dnes vykonávají ostatní průmyslové profese, zemědělské profese, profese ve službách a ekonomicko-finanční profese) uvedla jako náhradní volbu výkon obchodních profesí (21-25 %).

Závěr

Proměny profesní struktury mají dvoji efekt: jsou jednak výrazem strukturálních změn jako důsledku ekonomické transformace, současně jsou předpokladem změn sociální struktury společnosti. Uvedená analýza ukázala, že v obou směrech stojí naše společnost teprve na počátku hlubších změn. I když od doby, kdy byla prezentovaná data shromážděna, došlo k určitému posunu, lze předpokládat, že naznačené trendy se příliš nezměníly.

Třebaže jsme zde nevěnovali pozornost postojovým otázkám, z výsledků citovaného výzkumu vyplývá, že míra uvědomnění si změn v této oblasti a obtíží, které z nich pro většinu ekonomicky aktivní populace vyplývají, jsou vnímány značně diferencovaně. Lze formulovat hypotézu, že dosud poměrně značná stabilita profesní struktury posiluje v příslušných sociálně profesionálních skupinách, zejména ale u kvalifikovaných dělníků, přesvědčení o snadném zvládnutí restrukturalizačních procesů. Dokumentuje to fakt, že z těch, kteří si připouští určitá rizika ztráty zaměstnání, připisuje jen 7 % vinu své nepřilíhající perspektivní profesi. Naprosté většině pracujících se ovšem úvahy o potřebě hledání nové profese, umožňující přizpůsobit se měnícím se podmínkám trhu práce, zdají být zatím zbytečné.

PAVEL KUCHAR je vedoucím oddělení empirických výzkumů Institutu sociologických studií FSV UK. Věnuje se problematice sociálních souvislostí trhu práce, v současné době je národním koordinátorem grantu ES na mezinárodní výzkum zaměstnanosti v ČR, Velké Británii a Bulharsku. Přednáší na FSV UK.

Literatura

- Abbott, A. 1989. „The New Occupational Structure. What are the Questions?“ *Work and Occupations* 16: 273-291.
- Gallie, D., M. White 1993. *The Employment in Britain Survey*. Oxford: Nuffield College.
- Goldthorpe, J. H. 1987. *Social Mobility and Class Structure in Modern Britain*. Oxford: Clarendon Press.
- Janáček, K. 1992. „K vybraným sociálním efektům transformace československé ekonomiky.“ *Sociologický časopis* 28: 386-393.
- Matějů, P. 1993. „Determinanty ekonomického úspěchu v první fázi postkomunistické transformace.“ *Sociologický časopis* 29: 341-366.
- Tuček, M., P. Machonin 1993. „Prestiž povolání v České republice v roce 1992.“ *Sociologický časopis* 29: 367-382.